

Dirilik suwy -27: romanynň soňy

Category: Filosofiýa, Kitapcy, Romanlar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Dirilik suwy -27: romanynň soňy

9.

«Ýumurtga, balyk, gatyk-süýt birleşip aşgazana düşse,
ylalaşýan däldir»

Halk Lukmançylygyndan.

«Dişiň başdan ahyryna çenli, ganym duşmany, sowuklamadır»

Halk Lukmançylygyndan.

«Bişen çybana üzümiň ter ýapragyny ýapsaň, özenini sorup alar»

Halk tebipçiliginden.

«Bokurdakda süňk galsa tazynyň demi bilen erekip bolýandyr»

Halk tebiçiliginden.

«Her näçe ýaşasaň, ahyr ölümendir, Adam ogly baş gün duza myhmandyr»

Magtymguly Pyragy.

Dawut irden turup, namaz okady. Mellege girip, ýaňy iki gylajyk bolup, ösüp oturan ekinlere aýlandy. Öz ýanyndan: «Suw tutulsa gowy boljak eken» diýip oýlandy. Soň aşak bende baryp, daşy durşuna bag bolup duran howuzda suwa düşünip, soň öye geldi.

Eýwandaky gaz peçde çay goýundy. Oňa çenli ejesi turup, eýwana çykdy.

– Ditjanyň, sen çay goýagaýdyňmy, balajygym. Sen beýtme, ejeň ýetişen ogluna çay goýdurmaz, ditjanyň. Indi beýtme.

Ejesiniň gala-gala sesini Çotuk bilen Çaçam eýwana çykdylar.

– Näm boldy, eçjan? – diýip, Çaçy ejesine gysmyljyrady.

Annajemal gyzyny itip goýberdi.

– Bar-a, hana, Dijanyň özi çay goýup ýo. Utanmadýyňmy, meşik ýaly bolup ýatmany bilyeň, saçы kesiliп galan....

Birsalymdan maşgala ekiniň gyrasyndaky sekiniň üstüne ýazylan saçagyň başyna jemlendi.

– Ditjan, Toýjan dädeň-ä gelýän otduhda Çaçjanam hyrydarlaryna berip dynalyň – diýye. Saňa-da geňeşeli diýip otyd-da.

Dawut baş atdy.

– Men garşıy dälle. Umuman Meret gowy oglan – diýdi. Toýly öküz agyr myşlady. Onuň öň hersi bir tarapa bakyp duran gözleri, Dawudyň gözüne, indi terezilenip duran ýaly göründi. Ol ogluna göni seredip:

– Meret diýyäniň şol Metjik dälmi?! – diýdi.

– Şol, şol-da – diýip, Annajemal ara goşuldy. Özünüň gürrüňi edilensoň, Çaçy ýetişen, owadan synasyny güjeňläp, turup, içeri girip gitdi.

Gün dogup gelýärdi. Dawut omyn edip ýerinden turdy.

– Men täze jaýa gitjek. Gitjegiň bolsa, men alyp gideýin.-Hiç kimden ses çykmady.

– Menem giçlik barjak-diýip, Toýly öküz gyşaryp ýatan ýerinden tirsegine galdy-da, soň jaýlaşykly oturdy.

....Dawut Aşgabada gidip geleninden soň, birhili, misli ömürlik ukudan oýanan ýaly boldy. Ol bu jülgäniň gözelligine birden çümüp gitdi. Kelte cynardan tä Gargylly gysa çenli äpet-äpet ağaçlar, ýoluň iki gapdalyndan asmana çyrmaşyp, hol ýokarda birleşip gidýärди. Ondanam ilerde, çayyň iki gapdalyndan bulut ýaly bolup, ýokarlygyna uzalyp gidýän baglary ýaň gören ýaly bolup, olaryň didarynda-a däl, bu ýerleriň edil çig gaýmak ýaly howasyndan ganyp bilmän, edil bir guş bolup uçup barýardy. Ol Gargylly gysydaky öz mülküne baryp, haýranlar galyp, aňkarylyp ep-esli durdy.

– Eý, Allam, bu ýeri jennetmi, nämemi? Men nädip şu wagta çenli beýle gözelligi duýmadymkam?! Ya meniň duýgularym bagly bolgumyka?! Bu ýerler keramat-la, eý, Allam.

Dawut Akgaladan geçen ýerinde üýşmek-üýşmek dag daşlaryny görüp, haýran galdy. Maşynyny saklap, şol daşlary synladam. Ol daşlar düýn, şu gün getirilip, ýola örülip başlanypdy.

Ol derwezeden girip, daş ýodajyklar bilen barşyna:

– Bu ýer, dünýäniň iň gowy kurortlary ýaly owadandyr. Men keselhananyň bölümünü şu bagyň içinde açaryn. Goý, adamlar biziň Türkmenistanymyzda-da, görlüp-eşidilmedik güzel, owadan ýerleriň bardygyny görsünler.

Bir ýerlerden Gulça ylgap geldi.

– Salowmaleýkim, dide jan. Sag-aman geldiňmi?

Dawut Gulçanyň ers-mers bolan didaryna doýman seretdi.

– Gulça, nähili? Gowuçylykmy? Bu ýoluň ugrundaky daşlar näme?! Gulça begenip gürledi.

– Şu obalarymyz-laý! Olar hiç kim aýtmasada, özleri gidip, başlykdan üç sany maşyn diläp alyp, dagdan aldyklaryna daş çekip, ýollara örüp başladylar.

– Näme üçin?

– Men-ä düşünmedim. Bu adamlar öňki adamlar-a däl, olar «Tä Kelte cynara çenli şu ýoly daş bilen ýapjak» diýýärler. Olara hakam, «sag bolsunam» gerek däl öýdýän. «Entejik, şu kälem jennet şerbeti akýan ýere öwreris» diýýärler.

– Sen näme, olara goşulmadymy!

Gulça ýylgyrdy.

– Aman dädem bilen biz goşda galdyk.... Olam meniň ýanyma geçdi. Çaýyna, naharyna seredip ýörün. – Ol maşyna tarap garanjaklady-da – Dawut dide, Bossan görnenokmy? – diýdi.

Dawut Bossanyň Aşgabatda galmaly bolanyny aýtdy.

– Atam häzir nirede?

– Käldedir.

– Yöri, ýanyna baraly.

Ýolda Dawut Gulçadan lukman sorap gelen hassanyň baryny, ýoguny sorady.

– Düýnem, şu günem hassa ýok, lukman.

Olar ýaşulyny tapman yzlaryna dolandylar.

Dawut täze jaýa, indi jaý gurmaly ýerleri ýene bir sapar gözden geçirip, aşama çenli özüne garaşyp duran näsaglary kabul etdi.

Dogrusy, indi bu töwereklerde, ulag pajygasy bolaýmasa, ýylan-içýan çakany bolaýmasa, kän bir näsagam gelip duranokdy. «Dirilik suwy» ondaky henize çenli görlüp-eşidilmedik mikroelementler adamda bar bolan her dürli, bilnikli, bilniksiz keselleri saplap goýberýärdiler. Ýollara üýşürilen, indi düşelip başlan maşyn-maşyn daşlar ol suwa düşünen adamlaryň işi bolmalydy. Ol derwezäniň ýanyna gaýdyp gelende daş goparmaga giden maşynlar gaýdyp geldiler.

– Dawut, bu daşlary neneň gördün – diýip, Taýly bilen Meret ylgap onuň ýanyna geldiler. – Pahan dagy däreý, bu ýağşylyklary boş goýmalyň – diýip, başladylar.

Dawut begenjini beýan edip bilmedi. Ýone onuň özem garaňky gatlyşýanca ýolda işläp ýören elli-altmyş adama gatyşyp – garyşyp gitdi. Şol ýerde oña ferma müdürü Nazar Rejep aga gabat geldi. Yaşuly yüzünü ebgarladyp:

– Dişim çydadanok-da, kösek – diýdi. – Pese gitmägede, wagtym ýok. Sen nähili?!

Dawut şunça geçen wagtda ýağşy garran ýaşulyny lukmançylyk otagyna alyp gitdi....

– Häzir gül ýaly ederis, agam!

* * *

....Dawudyň hassa gelenok diýip begeneni biderek boldy. Gijäniň bir wagty Gulça atygsap otaga girdi.

– Dide, ýeteweri, Aman dädem....

Dawut atylyp ýerinden turup, Gulçanyň ýanyna bardy. Olar daşky tama bardylar. Aman aga demsiz-düýtsüz, gözlerini balkyldadyp, agtygyna hesret bilen naýynjar garap, delminip, demini sanap, atygsap ýatyrdy.

– Ata, ata jan. Saňa näme bolýar, ata janyň.

Dawudyň gojanyň «Balam, ýetiş, meni halas et!» diýip naçarlyk bilen balkyldaýan gözlerine seredip, demi tutuldy. Ol ylgap baryp, lukmançylyk enjamlary salnan çemodanjygyny getirip, atasynyň köýnegini galdyryp, gojanyň ýüregini, öýkenini, dalagyny, böwregini gyssanmaç barlady. Üýtgeşik bir zat ýokdy. Ol «ýylan-içýan çakaýan bolaýmasyn» diýip. gojanyň elini, aýagyny, barmaklaryny, arkasyna çenli barlaşdyrdy. Hassanyň dodaklaryny, gözlerini, dilini, ýüzüniň reňkini, roýuny gördü. Hiç zada düşünmedi. Ýöne goja gidip barýardy. Onuň taby barha peselyärdi.

Dawut atasyny gujaklap galdyrdy-da aldygyna:

– Gulça, suwly jaýy aç! Çalt! – diýip bagyrdy. Oňa çenli gojanyň demi tükendi. – Ýok, ata jan, azajyk sabyr et. Özüňi azajyk sakla, ata jan! Men seni bejermeküçin okadym-a, bu zatlary seniň üçin gurnap ýörün-ä ata jan!

Dawut şalkyldap ýatan atasyny suwly jaýdaky howdanjykda ýatyrdy-da, suw sorujy motoryň elektrik şitini galdyrdy. Ýöne nämüçindir, suw sorujyda hereket duýulmady.

Dawut edil bir oda-köze düşüp barýan ýaly, aljyrap, şitiň el tutaryny gazap bilen silkeledi. Emma peýdasy degmedi.

Ol suwa düşünilýän otagdan gözü ýok ýaly eňterlip çykdy-da, birwagtlar, talyp döwri satyn alyp goýan el çyrajygyny alyp, «Gotur gowaga» bakan ylgady. Ol has-haslap, garaňky gjäniň ýüregne howsala salyp barşyna, gowagyň garry döwüň agzy ýaly bolup ýatan deşiginiň öňünde häzir boldy.

Gowakdan bug bilen juda ýakymsyz ys burugsap durdy. Ýokarlygyna ylgap çykyp, öýkeni agzyndan geläýjek bolýan Dawut el çyrajygyny gowagyň kesmek, kesmek, kemer-kemer böwürlerine bir aýlady. Soň şol aljyraňylygy bilen gowaga girmek üçin

çemeli ýer gözledi. Ol aýagynda ýeňiljek şypbygyň bardygyny diňe häzir duýup galdy. Ol şypbygy çykaryp, gapdalda goýdy-da, äpet-äpet daşlardan ýapyşyp, aşak düşüp başlady. Onuň aýagyna, erbet agyrdyp, ýiti bir zat batdy. Dawut agyra gagşady-da, aýagyny tutjak bolup aşak egilende el çyrajygy elinden sypdy-da, gowagyň düýbüne ýyldyrym ýaly lowurdap, gitdi. Gowak gap-garaňky bolup galdy. Dawut titreýän süňünü tutup bilmän, agyrmaýam aýagy bilen basar ýaly ýer gözledi. Ol titräp duran aýagyny näbelli daşyň üstüne basyp, ýerinden turjak bolup güýjüni jemläinem şoldy. Birdenem onuň özen gowagyň düýbüne gaýyp gitdi.

Ol şagga der inen bedenini silterledip, garaňkylygyň içinden zymdyrylyp barysyna ýyldyrym çaltlygynda keltejik oýa gapgaryldy. Ol şonda özuniň şol akyp barysyna dyrnaklaryndan başlap, garaňky gowagyň porsap duran, tamy ýaly gyzgyn deminiň içinde eräp başlanyny duýdy. Ol: «Men çagalygymdan bäri, haram iýmedim, Allanyň halamaýan zadyny etmedim. Zyna, ogurlyk, içigaralyk, kast etmedim. Kişiniň hakyny iýmedim. Okap-okap, bilip, gelip-gelip lukmançylygyň bir gyrasyna ýetdim. Indem kimiň haýsy derdine, näme dermanyň gerekdigini bildim. Şu halyma, eräp-eräp, damjajyga öwrülip, şu dirilik suwuna garylyp adamlaryň süňüne giräýsem, olaryň derdine gowy derman-däri bolardym» diýip alasarmyk oýlandy. Şondan soň ol özuniň tutuş süňünüň eräp, Allahy bir şuglaly ýagtylyga düşenini duýdy. Emma indi onuň özi ýokdy. Onuň tutuş süňni müňlerçe, millionlarça düwmejik bolup, gaýalardan şaglap inýän çüwdürimlere siňip barýardy. Ol özuniň haýsydyr bir damjajygyň içinde bugjagaz bolup burugsap duran ýerinden baryp, okuwa-da gitmänkä «Saňa Hakdan paý berildi!» – diýip buşlan kişiniň lowurdap duran şugla bolup, özüne garap duranyny gördü. Onuň aňyrsynda Bossanyň telwas edip gelişini, ejesiniň, kakasynyň gozakly motosiklede atlanychyp gelýänini, kiçijik howdanjykda ýatan atasynyň «Dawut, oglum, geldi, suw geldi!» – diýip, begençli gygyryşyny, jennet ýaly meýdanlaryň gözelligini, onuň sypasy bilen dertden dynan adamlaryň ýollara daş düşäp ýörşünü görüp, begendi.

– Gör, men bolmasamam, olar meniň başlan işimi dowam etdirjek

eken-diýip, gussaly oýlandy.

Şol arada nämedir bir zat damjajygy gyjyndyryp tarkyldady.

– Dawut dide, Dawut dide!

– Hä, Gulça! Ol näme meniň dirilik suwunyň damjajygyna öwrülenimi bilmeyärmikä? – diýip, Dawut damjajygyň içinde bikarar urundy.

Nämedir bir zat indi gaty-gaty tarkykdady. Soň nämedir zat jyglydap gitdi.

– Dawut dide, buşluk! Daut dide, tursan-a, buşluk. – Kimdir biri ony silterledi. Dawut älem jahana ýaýrap ýatan damjajyklardan özünü bir sudura ýygnap, gözünü açdy. Gulça onuň üstüne abanyp durşuna.

– Buşluk Dawut dide, Aman aga kepledı, buşluk.

Dawut gözlerini elek-çelek edip, töweregine, öz otagyna seredip, bu bolup geçen zatlaryň düýşündedigine bolandygyna begenip gitdi-de «Näme?!» diýip baş atdy.

– Aman dädem kepledı!

Bu sözüň manysy onuň aňyna juda giç ýetdi. Ol ömrüne, lal, ker bolup ýören adamyň geplemeginiň mümkün däldigine ynanýardy. Oňa çenli ýüzi-durşuna tüý bolup duran hor, kirlije goja içeri girip:

– Dawu-ut j-jan, oglum, t-ttur, indi! Gör-ä kim-mmler gel-llipdir! – diýip elini meýdana tarap salgady.

Dawut ýerinden böküp turdy-da:

– Ata janyň! – diýip gujagyny gerip, goja bakan okduryldy – Ata, Ata janyň! Bu senmi?! – Samyrdap durşuna, bu ýerleriň çiggaýmak ýaly howasynda, salkyn baglaryň aşagynda haýran, birýan bolup ýylgyryşyp, özüne sabyrszlyk bilen garaşyp duran akademik Smirnowy, Saçly Dursunowany, edil bir heniz ýuze-de sylynmadık täzeje dogan Aý ýaly, üýtgesik görke beslenip, ýylgyrjyrap duran Bossany, beýleki tanyş-u-nätanyş adamlary görüp, olara baskan ylgady.

Birdenem, bir gyrada Aga Jumanazar aganyň ýylgyrjyklap duranyny görüp aýak çekdi. Ol ýaşuly:

– Dawut jan, kösegim, Men aýtdym-a: «Ataňa, ker-lal bendä seredip, onuň hyzmatyny ediber, Seni Alla ýalkar! – diýipdim-ä, ine, gördüňmi, diýenim bolandyr – diýip elini uzadyp durdy.

Dawut bu ýaşuly bilen elleşip görüşdi-de, onuň mähriban didaryny garsa gujaklady. – Ol Dawudyň gulagyna: – Epirigem getirendirin-ä, myýman-mediwana berseň – diýdi.

Romanyň soñy.

17-nji maý, 2011-nji ýyl.

• **Ýazyjynyň bellikleri:**

Senem gelneje –

Aýşa mama –

Taýly –

Isa aga – döwük-ýenjik bejerýän tebip/

Toýbaý Sylapow –

Emira Açylowa –

Gülsüm –

Abadan –

Porsy derman: Farmalin.

Artykow Taýly –

Çykuwlار:

Tirsek

Omaça

Çüýjüklik

Aşykly

Bogun

Bykyn

Bykuwlyk

Ökje

Penje

Oňurga

Bil

Gapyrga

Sepirge

Sepirjek

Boýun bogny

Ýon damar

Ýan damar
Gorkaklyk damary

Mätzler:

Zähre
Kelle
Beýni

Fakultetler:

1. Umumy bejeriş
2. Pediartiýa
3. Stamatologiýa
4. Farmasewtika
5. Sanitariýa-gigiýena

• **Synaglar:**

I kurs:

1. Latin dili
2. Filosofiýanyň taryhy
3. Rus dili
4. Partiýa taryhy
5. Himiýa
6. Biologoýa
7. Fizika
8. Fizkultura
9. Anatomiyá

II kurs

1. Himiýa biologiýa – 2
2. Medfizika
3. Biologiýa
4. Him biologiýa
5. Fizbiologiýa
6. Gistologiýa

Bogunlar:

1. Boýunda – 7
2. Döşde – 12 (gapyrgada – 24) 12 – jübüt
3. Bil oňurga – 6
4. Türre – 5

Inçekesel – izoniazit-task

Birsulýoz – lewomisin

Dibozol

Demidrol

• PÄHIMLER:

1. «Eli döwük işlär, göwni döwük işlemez»
2. «Gaýtarmagyň ýedi derdiňe şypsasy bardyr»
3. «Iýeniňde sanap iýgin»
4. «Eger lukman bilen hassanyň özara söhbetdeşliginden soň hassanyň ýagdaýy gowulaşmasa, ondan lukman bolmaz»
B.M.Belterýew, rus psihiatry.
5. «Biz üçdüris – lukman, hassa, keselli. Keselli haýsy tarada bolsa, şol tarapam ýeňyändir» Lukman Hekim.
6. «Lukman şu alty häsiýeti özünde jemlemelidir: 1. Akylllylyk, parasatlylyk, hoşniýetlilik. 2. Göwnaçyklyk. 3. Kärine wepalylyk. 4. Kärine ussatlyk. 5. İşinde erjellik. 6. Ynsanperwerlik» «Çykyd-şı» hytaý kitabyndan.
7. «Lukmana hormat goý, onuň käri Alla tarapyndandyr» Musa pygamber.
8. «Bendäm bendäme sebäp»
9. «Alla-da her derdiň dermanyny bendesiniň eli bilen berermiş»
10. «Mama däldir, manadyr (bahanadyr)»
11. «Kyrk ýıldan gyrgyn geler. Sonda-da ajally öler»
12. «Babasilisi bolan näsag mäkiýanyň iki sany ýumurtgasynyň sarysyny bir gaba guýup, oňa iki nahar çemcesi ownuk duz goşup, ýagşy garsa, soň ony esgä çalyp babasiliniň üstüne goýup, iki-üs sagat üzerinde otursa, gerdi el bilen aýrylan ýaly bolar. Halk tebipçiliginden.

• **EMLER:**

1. «Narpyz-damarlamanyň, damarlaryň gatamagynyň bire-bir emidir»
2. «Gandeper, gyzyl eşik, aýdym-saz gyzamygy, gyzyljany daşyna depip, hassany köşeşdirer»
3. «Itburun bedeni gurplandyryp, ýürege kuwwat berer»
4. «Narpyzy, injiriň, tuduň, smorodinanyň ýapragyny ertir irden çáya atyp içseň, günü bilen keýpiň kök bolar»
5. «Käkilik otyny agşamara çáya atyp içseň gije gowy ýatarsyň»
6. «Andyz, gamak mumy içiň ýellenmesini, garnyň çişmesini aýrar»
7. «Ajöze zeýtun ýagyny içseň ödüni arassalar»
8. «Irden turup hem-de aşsam ýatjak bolanyňda bir bulgur suw içseň aşgazanyň, inçe, ýogyn içegeleriň ýüpek ýaly ýumşadar»
9. «Mumýá diňe bir döwük-ýenjigiň däl, köne dertleriňe-de şypa berer»
10. «Gatykly, sarymsakly, noýbaly unaşy aşgazanyň, içegeleriň sowuklamasyny ýellenmesini aýryp, gurp berer»
11. «Kellebaşaýak bogunlary berkidip, el-aýak, dyz süňkleriň agyrsyny kemelder»
12. «Aşsam ýatmazyňdan öň bir bulgur gatyk içseň, ownuk-uşak dertleriňi dep edip, ýaşyň uzaldar.
13. «Iýmitden záherlenseň bada-bat gaýtaryp, suwy köpräk içgin»
14. «Gyzyp gelip sowuk suw içmejek boluň, bedeniňde dert galar»
15. «Sowuk suw aşgazana eşret berer, gyzgyn çay süňňe»
16. «Düye çaly süňňüni gyzdyrar»
17. «Ýatmazyňdan ozal bir bölek gury çörek çéýneseň dişleriňi arassalar»
18. «Et ete gider, çorba – pete»
19. «Ýumurtga, balyk, gatyk-süýt aşgazana düşse, ylalaşýan däldir»
20. «Böwürsleniň miwesi, ýapragy bagry arassalaýandyr»
21. «Käşir adam bedeni üçin bahasyna ýetip bolmajak hazynadyr»
22. «Kädi iýeniň demini Alla, bendesi şol kädini iýip bolýança

sanamazmuş»

23. «Kelem aşgazan üçin edil öz bägejigine ejesiniň eli deýin ýakymlydyr we şypalydyr»
24. «Allatagala bendesine beren dertleriniň müň sany dermanyny itburuna salandyr»
25. «Irden ajöze, bir bulgur suwa iküç nahar çemçesi ary balyny garyp içseň ýüregiň ýaş yigidiňki ýaly juwanlaşdyrar»
26. «Ýatjak bolanyňde bir bulgur suwa bir nahar çençesi ary balyny garyp içseň, gowy ýatarsyň»
27. «Arassa çeşme suwuny köp içiň»
28. «Sülükdelen köpüräk peýdalanyň, derdiňiz ýeňlär»
29. «Her günde üç sapar naharlanyp, hepdede bir sapar hammama barýan, aýda bir gezek kellebaşaýak iýýän, ýylda bir sapar gan aldyryan adanyň hiç wagt lukmana işi düşmez»
30. «Çig şugundyryň suwuny sykyp içseň gan basyşyň kadalaşdyrar»

• DERTLER WE DERMANLAR

1. Kelleagyry – yüz sebäbi bar. Gan basyşynyň üýtgemegi, sowuklama, bagryň, ödüň, dalagyň sowuklamagy, aşgazanyň güýcli zäherlenmegini, ýadawlyk, ukusyzlyk, öwrenilen endikleriň (çaýyň, çilimiň....) wagtynda ýetmezligi....

Bejergisi: gan basyşynyň sazlanılmagy, kelle agyry dermanlaryny (Analgin, sitiromon), limonly çay içip derlemek.

2. Saç –

3. Göz agyry – gözün almasynyň agyrmagy, gözün göreviniň agyrmagy, göze şikes ýetmegi.

Bejergisi: Köşesdiriji analgin içirip, soňra – «Glaznoý maz», ýörite damja damdyrmaly. Ýyljak saklamaly.

4. Gabak –

5. Kirpik –

6. Diş agyry – bir bulgur suwa bir çemçe duz, çay sodasyny, baş damja ýod guýup, garyşdyryp, näsagyň bokurdagyny çýýrapmi, umumy sowuklamamy, diş çat açypmy, anyklap, ilki analgin bilen agyryny köşesdirip, soň diş wraçyna ugratmaly.

7. Dil –
8. Dodak –
9. Gulak, burun, bokurdak – penselin sanjym etmeli. Bokurdagy arak, spirt bilen çaykap, soň şondan ýapgy etmeli. Gulagyň içini kafara spirti bilen çaykamaly, her dürlü hapalanmakdan arassalamaly. Soňam ýuwmalý. Gyzgyn kofe mesge goşup içmeli, bir bulgur suwa bir çemçe duz, çay sodasyny, baş damja ýod guýup, garyşdyryp, násagyň bokurdagyny çaykatmaly.
10. Burun gaýmaridi –
11. Bokurdak mäzleri – sowuklan mahaly, strepsidi un edip ýağşy arassalamalay, penselin sepmeli, soň bally çaya limon goşup gyzgynjak içmeli.
12. Bronheýalar – sowuklan mahaly bokurdagyň arak, spirt bilen çaykamaly, gyzgyn suwuklyk, limonly çay içmeli. Agyry aýrelmasa, penselin, bedeni gurplandyryjy witaminlerden sanjym etmeli. Daşyndan spirt, arak, adikolon bilen ýapgy etmeli, sowukdan, tomsuň günü sowuk suw içmekden saklanmaly.
13. Gyzylödek – sowuklan mahaly gyzgynjak, suwujak mannyý kaşa iýmeli penselin, gurplandyryjy witaminler bilen günde üç-dört sapar sanjym etmeli.
14. Öýken sowuklamasy – penselin bilen günde baş-alty sapar sanjym etmeli, aşgamlaryna garçissa, goýmaly, ýod bilen tor etmeli. Yzygyderli limonli, çay, gyzgynjak süydüň içine doňzuň iç ýagyny, bal goşup içmeli.
15. Öýken inçekeselinde – diňe stasinar. Keselhanada ýatyp düýpli bejermeli.
16. Ýürek – agyranda neýtroglisirin, walerian dňamjasyny, walidol bölegini içmeli, ýüregiň myssasy agyranda ATF, Kakarbaksalaza sanjymalaryny edip, soň umumy gurplandyryjy witaminleri, beýleki dermanlary sanjym etmeli;
17. Aşgazan – agyrmagy we zäherlenmegi.
18. Aşgazan gastrit gornüşinde agyranda içagyry-lewomisin içirmeli.
19. Aşgazanda zäherlenme bolan mahaly gyzgyn suwa margansowka goşup içirip, gaýtartmaly. Soň iç geçiriji tabletka bermeli.
20. Ince içege-sanjap, kesilip, kesilip agyrmagy – lewomisin bermeli, agyry güýçlense analgin bilen sanjym etmeli.

21. Köriçege – operasiýa ýoly bilen aýyrmaly.
22. Ýogyn içege agyrmagy we sanjamagy – analgin tabletkasyny bermeli. Agyry kesilmese, iç sürüji serişde bermeli. ýa-da analgin bilen demedrol sanjymyny edip, köšeşerine garaşmaly. Köšeşensoň, gyzgyn unaş içirmeli. Onda-da aýrylmasa, gyzgyn sanjym etmeli.
23. Art bujak deşigi – uly meýdan edende agyrmagy. gyzgyn sanjym etmeli. Agyry köšeşensoň gyzgyn buga tutmaly we analgin sanjymyny etmeli.
24. Babasili agyrmagy, ganamagy, simlemezi – tetrosiklin maz çalmaly. Ýağsy köšeşensoň mäkiýanyň ýumurtgasynyň sarydyny alyp, iki nahar çemcesi duz bilen ýağsy garyşdyryp, ýarany şowa goýup, iki sagat oturmaly. Gutulmasa ýene gaýtalamaly.
25. Bagyr sanjamagy, atylyp agyrmagy, gyzmagy, ödüň öjükmegi, bagryň lahtalanmagy – günde üç wagtyna bir nahar çemcesinde allahol içmeli. Berhiz tutmaly, ertir irden ýyljak süýt, manna kaşa iýmeli.
26. Öt sanjap agyrmagy, iýeniň siňmezligi, saryň gaýnamagy – berhiz tutmak, aýagyň ýyly saklamak, tüfýaş etmek, juda çydatmasa, noşpa içmeli.
27. Böwrek agyrmagy, sanjamagy, peşewiňi geçirmezligi – noşpadan sanjym etmeli, sowuklamanyň öňüni alyjy, beden gurplandyryjy witamnlerden, gyzgynlyk sanjymyndan sanjymlar etmeli.
28. Dalak agyrsa – analgin we gyzgynlyk sanjymalaryny her günde üç sapar sanjym etmeli.
29. Aýak süňkleri –
30. Aýak etleriniň agyrmagy –
31. Topugyň agyrmagy –
32. Dyzyň agyrmagy –
33. Injik süňküniň agyrmagy –
34. But süňküniň agyrmagy –
35. Buduň etiniň agyrmagy –
36. Eliň süňkleriniň agyrmagy –
37. Eliň bogunlarynyň agyrmagy –
38. Gol süňküniň agyrmagy –
39. Eliň, goluň derisiniň, muskullarynyň agyrmagy. Romanlar